

Драгана Церовић

Институт за српску културу, Приштина – Лепосавић, Србија

ПЕЋ КАО ДУХОВНИ ТОПОНИМ У ДЕЛУ ЖИВОТ АРХИЕПИСКОПА ДАНИЛА ДРУГОГ ДАНИЛОВОГ УЧЕНИКА

DOI 10.5937/kultura2691069C

УДК 821.163.1.09-94 Данилов ученик
726(497.115)

оригиналан научни рад

Датум пријема: 15. 4. 2026.

Датум прихватања: 13. 5. 2026.

Сажетак: У раду је анализиран Пећ као духовни топоним у делу „Живот архиепископа Данила Другог“ Даниловог Ученика. Полазећи од теорије хијеротопије Алексеја Лидова, истражује се начин на који житијна нарација обликује сакрални простор као интегралну целину архиепископуре, литургије и духовног искуства. Посебна пажња посвећена је улози архиепископа Данила II у конституисању Пећи као духовног центра, кроз неимарство, литургијски живот и култу светитеља. Показује се да Пећ у тексту функционише као симболички и теолошки осмишљен простор, који превазилази географско значење и задобија карактер духовног топонима. У том контексту, Пећ се може тумачити као земаљски ограз Небеског Јерусалима и као простор у коме се јрожимају историјска и есхатолошка димензија.

Кључне речи: Пећ, архиепископија, Данило II, сакрални простор, хијеротопија

Господе! Омилио ми је стан дома твојега, и место насеља славе твоје.

(Пс. 26, 8)

Духовни и културни идентитет српског народа неодвојиво је повезан са проучавањем његовог средњовековног књижевног наслеђа. Унутар тог корпуса, житијна књижевност заузима посебно место, јер представља синтезу историјске нарације, теолошке егзегезе и књижевне интерпретације личности и сакралног простора. Анализа сакралног простора у житијној књижевности може се продубити применом теоријског оквира хијеротопије, који је развио Алексеј Михајлович Лидов (Алексей Михайлович Лидов). Према овом приступу, стварање светих простора представља посебан облик људске креативности, али и предмет научног проучавања, будући да су такви простори намерно обликовани као

места комуникације са трансцендентним. Хијеротопија подразумева интеграцију архитектуре, слике, светлости, звука и литургијског чина у јединствену духовну целину, при чему сакрални простор не настаје спонтано, већ као резултат свесног обликовања духовног искуства. Пећ у делу Даниловог Ученика може се посматрати управо као такав интегрисани сакрални систем, у коме се различити елементи уједињују у јединствену духовну сцену. Према теорији хијеротопије Алексеја Лидова, сакрални простор настаје синтезом материјалних и литургијских елемената, што верницима омогућава искуство присуства свештене историје. У том дискурсу, Пећ се може разумети као простор српске црквене традиције, у коме се земаљски топос преображава у симболичку пројекцију небеске стварности. Лидов схвата хијеротопију и као процес у коме људи кроз стварање светиња остварују јединствен облик креативности, и као научну дисциплину која проучава резултате те креативне активности.¹

Житијна традиција у српској књижевности обликовала се под снажним утицајем византијске хагиографије, при чему простор често поприма симболичко значење и чврсто се везује за духовно искуство. Архиепископ Данило II Пећки наставља ову традицију, али је истовремено трансформише увођењем елемената историјског приповедања. Његов зборник *Живојџи краљева и архиејискоја срѣских* конституише сложену наративну целину у којој се, поред житија владара и црквених поглава, артикулише и суштинска визија духовне генеалогije српске државе.

Архиепископ Данило је рођен око 1270. године у истакнутој феудалној породици. Замонашен је у манастиру Кончулу, а затим је прешао у архиепископију Пећки манастир и постао презвитер (јеромонах). Могуће је да се звао Десислав, јер је уобичајено да монашко име почиње истим словом као и световно. Био је игуман манастира Хиландара на Светој Гори (1306–1311). Краљ Стефан Урош III га 1323. године шаље у дипломатске мисије у Бугарску и Цариград. Исте године му је поверена управа над Српском црквом. На месту архиепископа остаће до смрти, 1337. године. Биографије које је написао ушле су у зборник *Живојџи краљева и архиејискоја срѣских*.²

Сам архиепископ Данило II именује се као *Пећки*: „Архиепископ Данило II или Данило Пећки, како се обично назива наш писац као литерарни стваралац”³, што указује на трансформацију географског топонима у компоненту духовног и личног идентитета. Топоним Пећ овде постаје више од географске одреднице и означава духовни ауторитет и припадност сакралном простору.

1 О концепту хијеротопије који је формулисао Алексеј Михајлович Лидов видети: Poro-
vić, D. (2011) *Alexei Lidov, Hierotopy. Spatial Icons and Image-Paradigms in Byzantine Culture*, in:
Balkanica XLII, pp. 217–221.

2 Радојичић, Ђ. (1963) *Творци и дела сѣаре срѣске књижевносѣи*, Титоград: Графички
завод, стр. 113–119.

3 Петровић, Д. (1988) *Песнички радови архиепископа Данила*, у: *Живојџи краљева и
архиејискоја срѣских*; *Службе*, приредили Мак Данијел, Г. и Петровић, Д. Београд: Просвета
– Српска књижевна задруга, стр. 25.

Живой архиепископа Данила Другої, дело Даниловог Ученика, наставља и осмишљава традицију свог учитеља тако што Пећ представља не само као географски топоним, већ као живу духовну заједницу. Данилов Ученик, чији идентитет остаје непознат, сматра се кључним аутором који је наставио рад архиепископа Данила II. Он је, према научним сазнањима, написао *Живой архиепископа Данила Другої*, а највероватније и житија Стефана Дечанског и Стефана Душана. Његов рад одликује се великим поштовањем према учитељу, којег је пратио више од три деценије, што је и био главни подстицај за бележење његове биографије⁴. Као потврда његовог ауторства у литератури се често наводи почетак Даниловог житија, где он сам себе дефинише следећим речима: „Но ја, грешни и недостојни слуга његов, од њега храњен и љубим и васпитан у сваком доброразумију и упућиван на добре навике, да како год такво у заборав одложивши и леношћу оптерећен не споменем његова добра дела и цео живот сасвим у љубави Божјој?”⁵ Иако су формулације попут „ја грешни и недостојни” представљале уобичајен топос скромности код средњовековних писаца, оне у случају Даниловог Ученика надилазе књижевну конвенцију. Његове речи о томе да је од учитеља „храњен и љубим и васпитан у сваком доброразумију” сведоче о дубоком личном поштовању и блискости са архиепископом Данилом II.

Кроз опис устоличења, неимарских подухвата и култа светитеља, Данилов Ученик приказује Пећ као сакрални топос у којем се утврђује континуитет светосавског наслеђа. Пећка архиепископија, под Даниловим вођством, постаје извориште хијеротопије, активног стварања светог простора које се огледа у подизању цркава Богородице Одигитрије, капеле Светог Арсенија и цркве Светог Николе. Овим градитељством Данило није само физички проширио седиште цркве, већ је „створио услове у којима су могли да се остваре захтеви државе и цркве за писаном историјом”.⁶ Ученик наглашава да је Данило, као „надзорник изградње Дечана и живописања Пећи, које је обухватило и осликавање лозе Немањића”, био кључна фигура у визуелном и књижевном обликовању култа династије.⁷ За Ученика, Пећ је место где се чувају мошти светих архиепископа, попут Јевстатија I, чији је пренос у Пећ извршио архиепископ Јаков, а чије је поштовање Данило касније утврдио писањем житија и службе.⁸

Хијеротопијски дискурс омогућава да се Пећ, као седиште архиепископије, посматра не само као архитектонски комплекс, већ и као свесно конструисан сакрални простор у којем се прожимају духовни живот, црквена архитектура,

4 Мак Данијел, Г. (1989) Увод, у: *Данилови насљављачи: Данилов Ученик, друји насљављачи Даниловој зборника*, прир. Г. Мак Данијел, Београд: Просвета – Српска књижевна задруга, стр. 14–15.

5 Данилов Ученик (1989) Живот архиепископа Данила Другога, у: *Данилови насљављачи: Данилов Ученик, друји насљављачи Даниловој зборника*, прир. Г. Мак Данијел, Београд: Просвета – Српска књижевна задруга, стр. 80.

6 Гордон Мак Данијел, нав. дело, стр. 13.

7 Исто.

8 Исто, стр. 20.

сликарство и историјско памћење. У раду се користе појмови духовни топоним, сакрални простор и метафизички простор, који се не јављају као синоними, већ као међусобно повезане категорије. Сакрални простор означава конкретно место освећено литургијским и култним деловањем, док метафизички простор подразумева његову духовну, надчулну димензију. Појам духовног топонима обједињује ова два нивоа, означавајући простор који, иако географски одређен, функционише као носилац сложеног духовног значења.

Слике Вишњеј Јерусалима у обликовању сакралној тлојоса Пећи

У средњовековној хришћанској књижевности, простор углавном превазилази своје географско значење и постаје носилац духовне симболике. Пећ, као седиште српске архиепископије, у делу *Живои архиепискоја Данила Другој*, није представљен само као место управе и богослужења, већ као сакрални топоним у којем се остварује мистична заједница земаљске и небеске Цркве. Управо због тога Пећ се може сагледати у аналогiji са библијским појмом Вишњег или Небеског Јерусалима.

Према Милошу Живковићу, средњовековно поимање простора дубоко је сакрализовано и засновано на симболичком доживљају света, где се кроз архитектуру, књижевност и уметност материјално преображава у духовно. Кључни концепт у овом процесу је хијеротопија, односно активно стварање светог простора које за свој коначни узор увек има Јерусалим. Аутор истиче да се кроз средњовековну егзегезу град разуме двоструко: као конкретна географска тачка („пупак света“) и као есхатолошка визија Небеског Јерусалима, при чему је идеал хришћанског света био да се политичка и физичка мапа ускладе са оном идеалном, библијском пројекцијом.⁹

У *Светом писму* Небески Јерусалим означава духовни град спасења и коначног сабрања праведника. У „Посланици Јеврејима“ овај град се описује као место где се сабира заједница светих: „Него приступисте к Сионској гори, и к граду Бога живог, Јерусалиму небескоме, и многим хиљадама анђела“.¹⁰ Овде се духовни простор дефинише као место сабрања небеске и земаљске Цркве, што представља основни модел сакрализованог простора у хришћанској мисли.

Аналоган поступак препознаје се и у делу Даниловог ученика, када се описује престо архиепископства Данила Другог: „Јер откада прими престо архијерејства подигнут од Господа, поче се неослабно подвизавати добрим подвигом, чинећи свака дела непорочно у прилагању трудов за божаствену цркву, коју достојно могу звати дом Спасов мојега Владике, архиепископија српска“.¹¹

Данило се моли и захваљује Богу за дар архијерејства:

9 Живковић, М. (2017) Земаљски и небески Јерусалим у Српској Александриди, у: *Зборник радова Византолошког института* LIV, приредили Максимовић Љ. и Крсмановић Б., Београд: Византолошки институт САНУ, стр. 197–199.

10 (Јевр. 12, 22).

11 Данилов Ученик, нав. дело, стр. 108.

„Величајући величам Те, Господе Боже мој, и славим име Твоје за множину неисказане Ти доброте, коју чиниш са мном недостојним од младости моје па све до сада, не удаљујући од Твојих милосрђа, но још више на већа преводиши, отуда долази унапред разумевање будућих ствари и разумевање тајана, јављање сакривенога, раздавање благодати, и небесни живот тј. збороване са анђелима и бесконачно весеље, сједињење са Тобом на висинама и коначна жеља, тј. бесконачна радост.¹²

Данилово разумевање архијерејства као дара од Бога подразумева да епископ није тек управитељ земаљске заједнице, већ служитељ који предводи народ ка есхатолошкој пуноћи. Његова молитва и благодарење могу се тумачити као свест о томе да је постављен да предосећа будућу, небеску стварност. Као предстојатељ литургијског сабрања, он већ овде и сада учествује у реалности Небеског Јерусалима, који се у богословљу схвата као савршена заједница Бога и људи.

Тако се архијерејство јавља као служба која има двоструку димензију: историјску и есхатолошку. С једне стране, оно је укореењено у конкретном простору (Пећ као духовни центар), а с друге стране, упућује на преображену стварност Небеског Јерусалима. Данило, благодарећи за дар архијерејства, заправо благодари за учешће у тој тајни: њему је поверено да у времену и простору обликује заједницу која је призвана да постане део небеске, вечне Цркве. Пећ као духовни топоним може се разумети као икона Небеског Јерусалима, а архијереј као онај који ту икону оваплоћује, предводећи народ ка њеном коначном остварењу.

Путем симболичке сакрализације простора, утемељене на библијском паралелизму и хагиографској поетици, у „Животу архиепископа Данила Другог” обликује се специфична духовна географија. Пећ постаје место присуства благодати, простор литургијског сабрања и простор есхатолошког ишчекивања, што га чини сакралним топосом аналогним Небеском Јерусалиму.

Ова типолошка паралела може се продубити упућивањем на библијску визију Небеског Јерусалима, описану као савршено уређени сакрални простор у коме пребива Бог са људима.¹³ Пећ се у житију јавља као његов земаљски одраз, односно као простор који у историјском времену антиципира будућу, преображену стварност.

Архиепископска служба у функцији сакрализације ѿпросѿора

Архиепископ Данило II био је једанаести поглавар аутокефалне Српске цркве после Светог Саве. Наследио је архиепископа Никодима и руководио је црквом у Србији у време двојице српских владара, краља Стефана Уроша III Дечанског и краља Душана. Посебно значајан податак у биографији архиепископа Данила II јесте тај да је пре него што је постао црквени поглавар био на истакнутим местима у административно-управној структури Цркве. Нарочито је значајно његово игумановање у Хиландару, затим период када је био епископ бањски, а након тога и хумски. Свој

¹² Исто, стр. 107.

¹³ (Откр. 21).

монашки пут, архиепископ Данило II је започео као обичан монах у манастиру Светог Николе у Кончулу на Ибру и до своје смрти прошао је све јерархијске степене.¹⁴

Долазак Данила II на архиепископски престо представља почетни тренутак његове духовне мисије. Сам чин устоличења није приказан само као административни догађај, већ као присуство Божије благодати коју на себи осећа *наречени* монах Данило: „И тако га узведоше на престо светог архијереја Саве, на дан празника Ваздвижења Часнога Крста, прославише га рекавши: «Данилу преосвећеному архиепископу свију српских и поморских земаља многа лета!»”¹⁵

Чином устоличења се успоставља веза између личности архиепископа и простора који он духовно обликује. Пећ, као седиште архиепископије, постаје место отеловљења апостолске власти: „А када овај господин мој виде такав дар пресвєтога Духа, како му се даде власт почасте седења апостолскога, коју никада није хтео нити се тому надао, не мале хвале благодарења даваше Господу Богу, чијом вољом би удостојен неисказане милости”.¹⁶ Тако се простор Пећи не доживљава само као седиште, већ као продужетак светосавског наслеђа и место континуитета духовне власти.

Један од кључних момената сакрализације простора у тексту јесте поистовећивање архиепископије са „домом Спасовим”: „Јер, откада прими престо архијерејства подигнут од Господа, поче се неослабно подвизавати добрим подвигом, чинећи свака дела непорочно у прилагању трудов за божаствену цркву, коју достојно могу звати дом Спасов мојега Владике, архиепископија српска”.¹⁷ Ова одредница има снажну теолошку импликацију, јер Пећ постаје место у коме пребива сам Христос. Пећ се именује као „дом Светих Апостола”, чиме се директно повезује са апостолским наслеђем. Устоличење архиепископа у таквом простору је чин апостолске преемствености.

Литургијски карактер простора

Писац у тексту посебно наглашава литургијски карактер простора, представљајући Пећ као место у коме се црквена заједница остварује и пројављује пре свега кроз богослужење: „Но када се догодио дан кога празника, ушавши у цркву са Богом дарованом му децом, и целим клиром црквеним, свршаваше с њима узношења Божја грлима, како је достојно на похвалу којег празника, као и славни добри песник будећи све ка истинитом подвигу душевнога стицања”.¹⁸

14 Поповић, Р. Архиепископ Данило II и управљање црквом, у: *Архиепископ Данило II и његово доба* (међународни научни скуп поводом 650 година од смрти, децембар 1987), ур. Ђурић, В. Ј. (1991), Београд: САНУ, стр. 89.

15 Данилов Ученик. (1989) Живот архиепископа Данила Другог, у: *Данилови насљављачи: Данилов Ученик, друји насљављачи Даниловој зборника*, прир. Г. Мак Данијел, Београд: Просвета – Српска књижевна задруга, стр. 37.

16 Исто, стр. 106.

17 Исто, стр. 108.

18 Исто.

Овим описом литургија се приказује као централни догађај који дефинише време и простор, празнични дан није тек календарска одредница, већ тренутак у коме се заједница сабира и улази у живи однос са Богом. Овакво разумевање сабрања кореспондира са јеванђељском истином: „Јер гдје су два или три сабрани у име моје ондје сам ја међу њима”.¹⁹ Динамика овог сабрања указује на саборни карактер Цркве. Литургијско појање, означено као *узношења Божја їрлима*, не представља само естетски чин, већ духовно уздизање заједнице, њено учешће у небеској литургији. У том светлу, Пећ се не јавља само као место окупљања, већ као простор у коме се остварује жива веза између земаљске и небеске Цркве.

Неимарсїво као хијеройойїјски чин

Посебно значајан аспект у формирању Пећи као духовног топонима јесте неимарство. Архиепископ Данило II представљао је изразит пример симфоније, односно сагласја духовне и световне власти у средњовековној Србији и имао је значајног удела у изградњи Бањске и Дечана, највећих ктиторија свога доба, као и у формирању црквено-правног устројства њихових властелинстава.²⁰

Подизање цркава није само архитектонски подухват, већ духовни чин стварања светог простора. О томе сведочи молитва коју архиепископ Данило упућује Господу: „Утврђење онима који се надају на Тебе, Боже Господе свега, погледај на жељу моју, коју треба од незлобивога Твога човекољубља, да сазидам храм у име пресвете Твоје Матере, не би ли ми била молитвеница у дан туге моје страшнога Твога испитивања”.²¹ Молитва открива есхатолошку димензију црквеног градитељства, будући да храм није намењен искључиво задовољењу духовних потреба у овоземаљском животу, већ има значај и у перспективи будућег суда. Опис изградње цркве Богородице Одигитрије посебно наглашава естетску димензију, која у овом контексту не представља само визуелну категорију, већ пројаву Божије славе. Пећ постаје простор у коме се небеско открива у земаљском: „Божаствену напред речену цркву изнутра украси ишараним лепотама, да је дивно гледати”.²²

Умножавање свейїх їросїора као одјек унутїрашње духовне їеоїрафије

Посебно упечатљив елемент представља чињеница да Данило II у оквиру једног архитектонског комплекса подиже више цркава: „Унутра, у тој светој цркви, у једно здање начини две цркве: једну у име Претече, а другу у име светог Арсенија архиепископа”.²³ Ово упућује на слојевиту духовну географију у којој се више сакралних тачака сабира и обједињује унутар јединственог простора.

Такође, архиепископ Данило II подиже и малу цркву посвећену Светом Николи, која у оквиру архитектонске целине добија посебан значај. „Мала црква посвећена

19 (Мт. 18, 20).

20 Поповић, Р. нав. дело, стр. 95.

21 Данилов Ученик, нав. дело, стр. 110.

22 Исто, стр. 111.

23 Исто.

Св. Николи ослања се на јужни зид Богородичине цркве, али је издвојена од три обједињене цркве. И њу је подигао архиепископ Данило II, у исто време приближно када и цркву Богородице и припрату са пиргом, између 1330. и 1337. године”.²⁴

О овом градитељском подухвату Данила II сведочи и запис Даниловог Ученика, који указује на његову тежњу да и мањим храмовима прида пуноћу литургијског достојанства: „учини близу ње под једним кровом малу црквицу у име великога архијереја Христова Николе, и њу украси сваким благољепијем, да се у њој врше сви уставни божаствени, као што и велике цркве имају предање.”²⁵

Неуморно градитељство архиепископа Данила II говори о јасној тенденцији умножавања светости и проширења сакралног простора, где сваки нови храм или капела постају носиоци духовности и настављају нит литургијског и молитвеног живота.

Припрати као симболичко проширење простора

Подизање припрате представља значајан моменат у архијерејској градитељској активности Данила II: „Припрату испред трију цркава подигао је архиепископ Данило II почетком четврте деценије XIV века. У његовој биографији ова градња описује се доста подробно. Посебно се истиче да је желео да сазида припрату «достојну многога причања»”.²⁶

Припрата није само архитектонски додатак, већ простор прелаза, граница између профаног и сакралног. Опис њене лепоте указује на рајску симболику, где простор постаје предукус есхатолошке стварности: „И опет већу част приложи таквоме здању, сву изографисавши је као и травне цветове и много украшене, тако да су је сви богољубиви гледали украшену у лице. А ту начини и помост по њој у висину, што се зове катихуменија по којима ће ићи архијереј у божаствену цркву”.²⁷

Јединство сакралног простора додатно се наглашава повезивањем припрате са другим црквама: „Јер цело здање таквога дела прво умом својим све размери, што ће бити од почетка до краја, каква јој је висина, каква дужина, каква ширина, тако да се она наслања у сједињењу ка првосазданој цркви Светих Апостола, и цркви светога Димитрија и ка храму Пресвете Богородице, који је рукотворио овај преосвећени”.²⁸ У припрати се посебно издваја фреска „Лоза Немањића” (из 1335–1337) на којој је приказан родослов Немањића. Немањићи су на фресци прослављени као што их је и Данило прослављао у житијима.²⁹

У духу свог градитељског и духовног рада, Данило II настојао је да храмове у Пећи обогати и кроз писано стваралаштво. „Састављао је многобројне књиге и из-

24 Петковић, С. (1982) *Пећка патријаршија*, Београд: Српска патријаршија, стр. 31.

25 Данилов Ученик, нав. дело, стр. 111.

26 Петковић, С. нав. дело, стр. 27.

27 Данилов Ученик, нав. дело, стр. 112.

28 Исто.

29 Радојичић, Ђ. (1963) *Творци и дела старе српске књижевности*, Титоград: Графички завод, стр. 119.

налазио је оне које пре никада нису биле, и њима као лепотом звезда обасу Господом поверене му храмове божаствене”.³⁰ Метафора „лепоте звезда” указује на космичку димензију простора у коме се Пећ представља као одраз небеског поретка.

Разуђеност простора сведочи о динамичком карактеру Пећи. Простор није затворен и статичан локалитет, већ живи духовни центар, у коме се различити облици побожности и црквене праксе укрштају. Управо у тој сложености огледа се његова хијеротопијска природа, она је, као живи организам, створена као простор који треба да обухвати и изрази пуноћу црквеног живота.

Изградња цркве не представља само материјални чин, већ процес у коме се обликује простор способан да пројављује присуство свештеног. Пећ се тако јавља као простор у коме се различити чулни и духовни елементи повезују у јединствено искуство, обједињујући визуелно, звучно и литургијско деловање у једну целовиту духовну реалност.

Смрт архиепископа у Пећи

Смрт архиепископа у Пећи заокружује његову функцију као метафизички простор. „Овај преосвећени господин мој архиепископ кир Данило, смерни и кротки и ништељубиви, искусан и избрани у заповестима Божјим, а још и процвета у добрим делима, и поживе у светитељству на престолу светог Саве четрнаест година и три месеца, богоугодно поживе и Господу угоди, и усну с миром и ка Господу отиде месеца декемврија деветнаести дан у први час ноћи”.³¹

Хагиографска формулација *поживе у светитељству* представља вредносни суд о читавом животу архиепископа, у коме временска одредница добија духовни смисао. Чињеница да се такав живот окончава у Пећи има симболичко значење, Пећ постаје место коначног сусрета са Богом, односно простор у коме се земаљски пут довршава у есхатолошкој перспективи. На тај начин, Пећ обухвата читав духовни лук, од устоличења до упокојења, и показује се као топос који не само да прати, већ и обликује судбину архиепископа.

Закључак

У закључку, Пећ се у делу *Живот архиепископа Данила Другог* показује као сложен духовни топоним. У тексту је више пута наглашена идеја *трајној спомињања*: „Издавањем многога свога злата начинише му у приморју звона доброгласна, и њих донесе са многим трудовима, и постави их ту на предивну хвалу и част светих апостола, а на своје блажено и вечно спомињање”.³²

Пећ у делу функционише као сложен духовни топоним. Пећ је место архијерејске власти и континуитета светосавског наслеђа, литургијски центар сабрања, простор хијеротопијског стварања светости, микрокосмос хришћанске духовне

³⁰ Данилов Ученик, нав. дело, стр. 109.

³¹ Исто, стр. 117.

³² Исто, стр. 113.

географије, и место есхатолошког ишчекивања и вечног памћења. Кроз делатност Данила II, Пећ се преображава из географске тачке у сакрални универзум, у коме се сусрећу историја, теологија и уметност. Управо у томе лежи његов значај као духовног топонима у српској средњовековној књижевности.

Слично разумевање сакралног простора може се уочити и у ранијој српској хагиографској традицији, нарочито у представљању Жиче као духовног центра. Међутим, док се у тим текстовима нагласак ставља на утемељење аутокефалне Цркве, у делу Даниловог ученика долази до израженијег развоја идеје простора као интегралног носиоца духовног искуства. Пећ се тако не представља само као седиште, већ као динамички организован сакрални систем.

Кроз различите наративне слојеве, од устоличења, преко неимарске делатности и литургијског сабрања, до смрти архиепископа, Пећ се показује као место у коме се духовна стварност не само одражава, већ и активно остварује. У том смислу, Пећ се може сагледати као изразит пример хијеротопијског обликовања простора у српској средњовековној књижевности, у којем простор бива осмишљен као место пројаве теолошког смисла, отворено ка надисторијској перспективи, чиме задобија карактер духовног средишта у коме се прожимају време и вечност.

ЛИТЕРАТУРА:

- Данилов Ученик (1989) Живот архиепископа Данила Другог, у: *Данилови насљављачи: Данилов Ученик, друји насљављачи Даниловој зборника*, прир. Г. Мак Данијел, Београд: Просвета – Српска књижевна задруга.
- Живковић, М. (2017) Земаљски и небески Јерусалим у Српској Александриди, у: *Зборник радова Византолошкој институцији LIV*, прир. Максимовић, Љ. и Крسمановић, Б, Београд: Византолошки институт САНУ.
- Мак Данијел, Г. (1989) Увод, у: *Данилови насљављачи: Данилов Ученик, друји насљављачи Даниловој зборника*, прир. Г. Мак Данијел, Београд: Просвета – Српска књижевна задруга.
- Петковић, С. (1982) *Пећка патријаршија*, Београд: Српска патријаршија.
- Петровић, Д. (1988) *Песнички радови архиепископа Данила*, у: *Животи крајева и архиепископа српских; Службе*, прир. Мак Данијел, Г. и Петровић, Д, Београд: Просвета – Српска књижевна задруга.
- Поповић, Р. (1991) Архиепископ Данило II и управљање црквом, у: *Архиепископ Данило II и његово доба* (међународни научни скуп поводом 650 година од смрти, децембар 1987), ур. Ђурић, В. Ј. Београд: САНУ.

- Popović, D. (2011) Alexei Lidov, *Hierotopy. Spatial Icons and Image-Paradigms in Byzantine Culture*, in: *Balkanica XLII*, Annual of the Institute for Balkan Studies, Belgrade, pp. 217–221.
- Радојичић, Ђ. (1963) *Творци и дела сѣаре срѣске књижевности*, Титоград: Графички завод.
- Свѣто ѿисмо Сѣароѿа и Новоѿа завѣѣѣа – Библија* (1993), прев. Ђ. Даничић и В. С. Караџић, Београд: Британско и инострано библијско друштво.

Dragana Cerović

Institute for Serbian Culture, Priština – Leposavić, Kosovo and Metohija

ПЕЋ AS A SPIRITUAL TOPONYM IN
THE LIFE OF ARCHBISHOP DANILO II BY A DANILO'S DISCIPLE

Abstract: This paper analyses Peć as a spiritual toponym in *The Life of Archbishop Danilo II* written by a Danilo's disciple. The main objective is to examine how hagiographic narrative constructs sacred space as a bearer of theological and symbolic meaning. The theoretical framework is based on Alexei Lidov's concept of hierotopy, which interprets sacred space as a result of deliberate creation through the integration of architecture, visual arts and liturgical practice. The study focuses on key aspects of the sacralisation of Peć: the role of the archiepiscopal office, liturgical character of space, architectural activity of Archbishop Danilo II, and the cult of saints. Particular attention is given to the symbolic parallel between Peć and the biblical concept of the Heavenly Jerusalem, through which Peć is interpreted as a terrestrial reflection of an eschatological reality. The analysis demonstrates that Peć in this text is not merely a geographical location or an administrative centre, but a complex sacred system in which spiritual, historical and artistic elements are intertwined. Through various narrative layers, Peć is constructed as a space of divine presence, collective memory and liturgical gathering. In this sense, it acquires the status of a spiritual toponym and represents one of the key loci of Serbian medieval spirituality and literature.

Key words: *Peć, archbishop, Danilo II, sacred space, hierotopy, spiritual toponym*